

МИЛИЦА ЈЕФТИМИЈЕВИЋ ЛИЛИЋ

ДОСТОЈАНСТВО

Шта ли та госпођа из великог света, чувена светска књижевница Ребека Вест, тражи у овој нашој касаби, питали су се пролазници.

Она је у пратњи свог колеге, познатог књижевника и публицисте Станислава Винавера, пролазила главном улицом Митровице, поплочаном крупним камењем. Гледала је излоге ниских дућана, сложене фигуре и склад боја у изложеном косовском везу, поентлесу, ручно тканој призренској свили, дивећи се вештим рукама које су то створиле. И то је уметност, закључила је, одраз нечијег духа, склоности ка естетском, потреби да се традицијском моделу дода лични печат. И то је уистину остварење и поднебља, и појединца који га је реализовао, веровала је.

Шта ли ће бити остварење моје личности, њених недокучивих обала, унутрашњих немира, потреба да се свет сагледа сопственим очима а не посредством историје и литературе, питала се она што враћа време да на давно заборављеним и забрањеним улицама свога града поновно осети бар присуство свога духа.

Прати овако са далеког видиковца времена, које допушта кретање у свим правцима, како госпођа Ребека напушта хотел Јадран у којем је преноћила, а који је у центру града, лепе спољашњости. Присећа се како је у детињству чула реченицу: „Стан’ Бела, ћећеш у Јадран”, коју је изговорио неки горштак из Рогозне, брзом коњу којег није могао лако зауставити ни пред тако велелепном зградом, а коју би мештани у шали понављали кад неко некуд јури.

Крећу се, њен духовити пратилац јој прича анегдоте из живота града са мешовитим становништвом, према мосту на Ибру и чаршији, да мало разгледају. На левој обали Ибра, чисте и брзе

зелене реке, био је стари млин који је скретао пажњу белим клобуцима који су израњали испод великог и тешког камена који је млео пшеницу и кукуруз.

Пошли су осећајући пријатну свежину и мирис реке. Чула су се дозивања шегрта и њихових газда и тиха источњачка музика.

Ребека је посматрала лица варошана, дивила се некој снази која је избијала из њиховог става, погледа, покрета.

Десно од млина видела је много уређених вртова. У једном од њих виде младу жену како окопава бујне руже, а около се играју њена насмејана деца.

Она се запита – није ли то призор чисте среће. Мајка у цвећу са срећном и веселом децом. Вероватно јесте. Толико је њихова срећа била очигледна. Женина што своје време испуњава негом свог порода и свог врта након свих немира и страхова. Сигурно је то све што јој треба. Вероватно ју је скорашње окончање рата суочило са могућношћу губљења свега тога, те је до најдубљег дела себе била испуњена усхићењем због сачуване породице и окућнице.

Њу, мислила је Ребека Вест, питање смисла сигурно не оптерећује. Њен смисао је конкретан, видљив, остварљив. То је једноставна опипљива срећа која се даје једноставним људима којима није, као њој, потребно да путују по свету, који је траже и налазе у видљивом и овоземаљском.

С њом је мало теже, као и са оном која прати ово збивање у причи. Оне простор среће траже у дубинама ума и космоса, трагајући за одговорима на мало тежа питања: откуд човек у космосу, ко га је и зашто ту поставио ускративши му најједноставније одговоре на питања рођења и смрти.

Трагом сличних тежњи стигла је у ову варош да се осведочи о замкама историје, људских судбина, својих могућности.

Вечерас ће овде бити врло узбудљиво. Организује се пролећни Ускршњи бал, сви варошани који нешто значе биће ту. С нестрпљењем очекује да види потомке цара Лазара и царице Милице у кринолинама и смокинзима. Можда ће тако лакше појмити њихову унутрашњу снагу, с којом су као народ поднели терет готово петовековног ропства, победе много јачих непријатеља.

Господин Војислав ће доћи по њих па ће их представити свим гостима.

Али шта се то збива пред мостом, каква је то гужва. Зашто се свет одједном сјатио?

Пришли су и они да виде шта је.

Висок човек у официрској униформи са највишим одликовањима стајао је на коњу крај стражара и нешто поносно објашњавао.

– О чему се ради, упитала је свог домаћина радознало.

Винавер се необуздано смејао, тако да није одмах могао да јој одговори.

– Ех, то ти је српски човек!, повика. Да толико пешачи због овога, е то је стварно људско достојанство и војничка част. Аферим му!

Ребека је збуњено гледала час човека на коњу, час стражара.

– Слушајте, рече најзад.

Видите ли овог поносног господина?

– И шта с њим?

– Е, тај господин је јутрос рано хтео да прође у други део града, али је стражар то спречио, тврдећи да само државни чиновници и важне личности могу да прођу. Господин му се представио, рекао да је народни херој, солунац и деловодник у Општини Бањска, на шта је стражар, круто одан наредбама претпостављених, само кратко одговорио – одбиј, и не погледавши га.

Схвативши да то што говори не производи никакво дејство, човек се запути пешице назад ка кући, пешачећи готово десетак километара. Вратио се кући, обукао униформу, ставио ордење, узјахао коња и галопом стигао до моста у Митровици.

Стражар је, и не гледајући у лице коњаника, само салутирао и пропустио га да прође. А коњаник, господин Огњан, како се зове, није препешачио толике километре да би му се стражар поклатио већ и да би му одржао лекцију из људскости коју ће памтити заувек.

Добивши дозволу за пролаз, он ситним касом пређе преко моста, направи полукруг и врати се до стражара. Заустави коња и скиде капу. Стражар га збуњено погледа.

– Ја сам онај исти човек којег си јутрос одбио, а сад си се поклатио крпи, рече показујући на капу.

Грохотан смех прекиде Винаверове речи. Ребека се такође смејала.

Замисливши се, она рече:

– Е, то су прави Срби, због њих сам превалила толики пут. Они што имају понос и цене суштинске ствари. Вредело је доћи и уверити се да заиста јесу такви.